

FOLKHÖGSKOLE- VETERANEN

Nr 2 juni 2025

För en allmän medborgerlig bildning

Debatt. Replik på Radikalisera Bildningsbegreppet!

sid 4

Vådligt äventyr. Urbana funderingar

sid 11

Kåseri. Kund eller medborgare?

sid 12

Rickard Sandler

Porträtt. I andra delen av Jörgen Håkanssons porträtt av far och son Sandler, har turen nu kommit till sonen Rickard.

Jörgen tecknar en minst sagt imponerande levnadsresa; folkhögskollärare, statsminister, utrikesminister samt grundare av ABF är några av de inslag Du kan läsa mer om i Jörgens artikel. *sid 8 - 10*

Hittar Bernt hem?

Filosofi. Chefredaktören samtalar med vännen Bernt Gustavsson om jakten på det ständigt uppgraderade bildningsbegreppet.

Frågan är, kan jakten någonsin avslutas, eller är det en ständigt pågående process? *sid 6 - 7*

Redaktionen önskar alla läsare en glad midsommar

Från årsmötet

Internt. 13 maj avhölls Veteranföreningens årsmöte på S:ta Elisabeths folkhögskola i Göteborg.

En ny styrelse för de kommande två åren valdes, medlemsavgiften beslutades vara oförändrad, och förtjänta medlemmar avtackades. *Sid 3*

Mattantens betraktelse

Krönika. Vår regering borde förstå att folkhögskolan inte bara är en utbildning – det är en chans att ge människor ett nytt hopp, skriver Carina Rehn.

Carina har under många år arbetat i köket på Helidens folkhögskola, och Veteranens läsare får ta del av hennes betraktelse kring folkhögskolans betydelse. *Sid 10*

Markaryds folkhögskola i konkurs!!

Aktuellt. Det var med sorg redaktionen nåddes av beskedet att Markaryds folkhögskola försatts i konkurs.

Skolan har - likt många med den - kämpat med ansträngd ekonomi, tyngd av indragna och frysta stats- och regionbidrag. *Läs mer på sid 3*

RIO:s kongress

Politik. Rörelsefolkhögskolornas Intresseorganisation avhöll sin kongress i början av april.

Vi återger huvuddragen från kongressen och behandlingen av de viktigaste frågorna. Debattens vågor gick emellanåt höga, kan meddelas. *Sid 3*

Nya tag!!

Signild Håkansson

Nya tag – Så heter en berättelse som Johan

Lindström Saxon skrev 1889, tio år efter att han själv gick på Örebro läns folkhögskola (Kävesta). Den handlar om en ung man som blir en bättre människa genom sin tid på folkhögskola. Såklart!

Nya tag är också något som gäller en förening som vår, när vi sammanfattar den gångna verksamhetsperioden och ser framåt mot en ny i samband med vårt årsmöte.

Folkbildningspolitisk bevakning

När vi ser tillbaka på de senaste två åren kan vi konstatera att den handlat mycket om aktiviteter och opinionsbildning kring folkbildningsutredningen.

Vid förra årsmötet hade vi en paneldebatt med företrädare för flera folkhögskolor i Göteborg om aktuell folkbildningspolitik och förväntningar på utredningen. Vi har också haft en hearing med utredaren Christer Nylander på Skeppsholmens folkhögskola.

Efter att betänkandet kommit har vi haft en träff där vi hört vilka åsikter om förslagen som funnits inom RIO, OFI och Sveriges lärare. Vi har också diskuterat betänkandet med folkbildare i Västra Götaland.

Till slut landade vi i att lämna ett eget yttrande över utredningen, trots att vi inte var officiell remissinstans. I veteranföreningen har vi ju en unikt lång erfarenhet av folkhögskolan och dess olika styrformer och tycker att

våra synpunkter är särskilt angelägna att beakta.

Inför hösten blir det viktigt att följa vad som händer med utredningen. Blir det någon proposition? Hur kommer den i så fall att påverka folkhögskolan? Vi vet inte heller vem som blir ansvarig minister.

Johan Persson meddelade att han kvarstår som utbildningsminister fram till att hans efterträdare som partiledare valts (vilket ska ske efter midsommar). Det kan ju också få betydelse för den fortsatta folkbildningspolitiken.

Vi kommer också att följa vad som händer med ekonomin för folkhögskolorna. När extraplatser försvunnit och anslagen legat stilla, medan kostnaderna ökat, blir ekonomin kärv för skolorna.

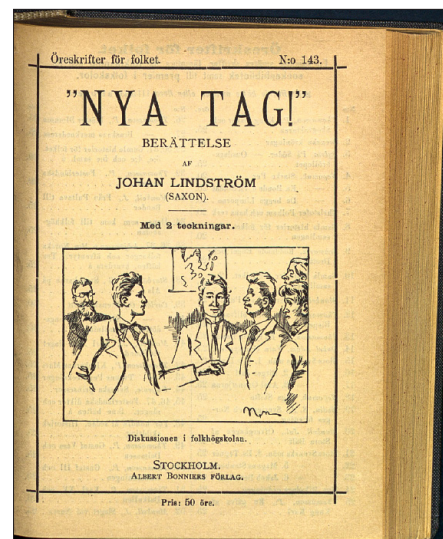
Antalet deltagarveckor har sänkts vid ett tillfälle och det kan upprepas för att skydda deltagarveckans värde. Det blir alltså färre som får möjlighet att gå på folkhögskola.

Folkbildningsrådet arbetar samtidigt med förslag till ny modell för statsbidragsfördelning som ska fastställas i december. Man har redan tagit beslut om nya principer för förstärkningsbidrag och för distanskurser. Där har villkoren blivit fler och tydligare.

Föreningsfrågor

Nya tag behövs när det gäller vissa frågor i vår egen förening. Ett bekymmer som lyftes på årsmötet är vår medlemsutveckling. Vi har tappat medlemmar sedan förra årsmötet och vi har haft svårigheter att få in medlemsavgifter från kvarstående medlemmar.

Vi skulle behöva hitta nya kanaler

för att intressera fler för vår förening.

Att vi blivit färre gör det också svårare att få till veteranträffar på andra håll än i Stockholm och Göteborg. Det var därför glädjande att personal och förtroendevalda på skolan kunde vara med på vår träff på Marieborg i våras när vi diskuterade folkbildningsfrågor med en företrädare för Sverigedemokraterna.

Det är givande att kunna mötas kring olika intressanta frågor. Att träffas på en folkhögskola ger oss också värdefulla inblickar i och kontakter med verksamheten idag och med varandra. Kom gärna med förslag till oss i styrelsen på hur och var vi ska anordna våra veteranträffar!

Föreningens ekonomi har också blivit svagare, även om vi fortfarande har en hygglig behållning i kassan. Våra intäkter är främst medlemsavgifterna och de har blivit färre. För att spara på utgifterna har styrelsen numera de flesta mötena digitalt.

Förutom styrelsens arbete har vi också kostnader för vår hemsida och medlemstidning, särskilt tryckning och porto för den tryckta versionen. Årsmötet beslutade dock på styrelsens förslag om oförändrad medlemsavgift.

Som ordförande ser jag fram mot en ny mandatperiod. Det är positivt att vår medlemstidning Veteranen rönt uppskattning och jag är säker på att vår förening behövs.

Alla behöver vara med för att motverka felaktiga och negativa bilder av folkbildningen.

Hör gärna av er till
signildhakansson@gmail.com

FOLKHÖGSKOLE VETERANEN

Medlemsblad för
Folkhögskolans Veteranförening

www.vetfolk.dinstudio.se

Nummer 2 • ÅRGÅNG 25 • Juni 2025

Redaktionskommitté

Per-Ola Jansson (Ansvarig utgivare)
braxnaspoj@gmail.com

Tommy Fogelberg (layout)
tommy.fogelberg@telia.com

Urban Lundin
urbanlundin1946@gmail.com

Föreningens postadress

Folkhögskolans Veteranförening

Signild Håkansson
signildhakansson@gmail.com
Folkungagatan 12B 703 42 Örebro

Kassör

Lisa Strömfelt lisa.stromfelt@gmail.com
Kobbeslätten 10 A 070-523 09 36
436 37 Askim

Medlemskap

Medlem i föreningen blir du genom att betala in medlemsavgiften 250 kr per år till Folkhögskolans Veteranförening plusgirokonto 400 28 34-2
Glöm inte att ange namn och adress!

Foto, omslagsbilder: Per-Ola Jansson, Markaryds folkhögskola

Veteranföreningens årsmöte

Lena Skördeman Foto: Ingemar Nordieng

För andra gången firade nu Veteranföreningen vartannatårsmöte i Göteborg hos S:t Elisabets folkhögskola.

Dagen började med en föreläsning av Irina Maister, som varit folkhögskolerektor i Ukraina och nu är rektor på Mångkulturella folkhögskolan i Göteborg. Hon lyfte fram den okuvliga uthålligheten i Ukraina:

"Dela framgångshistorier!"

Signild Håkansson

omvaldes till ordförande. Kjell Erik Börjesson blev ny ordinarie styrelseledamot och S:t Elisabets rektor Marcin Szklarski valdes till ny suppleant.

Medlemsavgiften beslöts oförändrad, 250 kr, plusgiro 4002834-2. Och sist avtackades Kent Jonelind.

Trägen var ett ord för Kent när han på sextioalet kom till Kalix folkhögskola tillsammans med hustrun Karin. De var två unga naturvetare,

och Kalix var tidvis Sveriges största folkhögskola.

Här såg han skolans bestånd av blanketter och åtog sig genast att genomföra en förnyande revision. Med samma arbetsvilja kom han under följande årtionden att verka vid andra folkhögskolor, för lärarförbundet SFHL och nu senast för Folkhögskolans veteranförening. Han kunde kallas Kommunikativ Kassör.

På senare år har han arbetat med Folkhögskoleforum, ett årligt mötes-tillfälle med utställning och information.

Ja, över den dagen lyste majsolen.

RIO:s kongress

Tommy Fogelberg

Rörelsefolkhögskolornas Intresseorganisation - **RIO** - avhöll sin kongress i början av april i Stockholm. Redaktionen noterade att regeringen, som normalt företräds på något sätt på RIO:s kongresser, avböjt medverkan.

Politiken representerades därför av oppositionen, i form av Mats Berglund, (MP), ordförande i Kulturrutskottet i Riksdagen, som förtjänstfullt invigningstalade.

Lawen Redar (S), också ledamot i Kulturrutskottet presiderade som mötesordförande under första dagens förhandlingar.

Den fråga som vållade mest debatt, var frågan om kongressen kunde ge styrelsen i uppdrag att utreda en sammanslagning av RIO och OFI, *Offentligägda Folkhögskolors Intresseorganisation*.

Efter lång debatt beslutade kongressen att bifalla förslaget.

Kongressen valde en ny styrelse, där förre utbildningsministern Anna Ekström omvaldes som ordförande för RIO för de kommande två åren.

Markaryds folkhögskola i konkurs!!

Tommy Fogelberg

Alldeles i pressläggningens slutskede nåddes redaktionen av den tragiska nyheten att Markaryds folkhögskola försatts i konkurs!

Dagen då Markaryd skulle fira 75 år, en tillställning som vanligtvis är fylld med klang och jubel, kläddes istället i svart sorgband, när styrelsen tvingades till det smärtsamma beslutet att ansöka om skolans konkurs.

Pengarna var helt enkelt slut, det

fanns inte pengar att betala ut personalens löner med, förklarar ordföranden Yngve Sunesson, och tillägger; - *Det var en av de värsta dagarna i mitt liv...*

Skolan drivs nu vidare av en konkursförvaltare.

Veteranen har i upprepade artiklar varnat för det här scenariot, och vi ser nu det första offret för krympande statsbidrag. Med fortsatt sorg tvingas vi konstatera att risken ökar för att Markaryds konkurs inte är en engångshändelse.

Det visar inte minst Folkbildningsrådets kartläggning av folkhögskolornas ekonomi, där skolor med underskott ökar, från 21 skolor 2021 till 95 skolor - 60 % av landets folkhögskolor - 2023!

Den dystopiska illustrationen nedan, som illustrerade en artikel i Veteranen nr 4, 2023 - http://vetfolk.din-studio.se/files/Veteranen_nr_3_2023.pdf (s9d 5) - var kanske mer realistisk än vad artikelförfattaren då kunde föreställa sig?

Bildning i folkhögskolan

Urban Lundin

Per-Ola Jansson efterlyser i förra numret av Veteranen en radikaliser-
ing av bildningsbegreppet. För egen
del har jag med åren utvecklat en
viss trötthet till att utreda hur olika
begrepp förhåller sig till världen och
till varandra. För i de sammanhangen
uppstår alltid motsättningar om hur
begreppen ska tolkas. De kan förstås
lösas, men det sker oftast genom att
abstrahera diskussionen ett snäpp.

Jag är mer intresserad av hur man
kan gå åt motsatt håll, dvs hur be-
greppen kan omsättas i praktik hante-
ring ute på skolorna.

Folkhögskolornas kursutbud består av
allmän kurs och diverse specialkurser.
När jag tänker på bildningsbegreppet
i förhållande till folkhögskolan, så
dyker genast allmän kurs upp i mitt
huvud. Men naturligtvis borde spe-
cialkurserna vara centrala i samman-
hanget. För de utgör ju trots allt en
överväldigande majoritet av skolornas
verksamhet.

Hur förverkligas och konkretiseras
förordningens syftesparagrafer i de
sammanhangen? Eller är de inte vik-
tiga när man bygger båtar eller spelar
saxofon? Jag har för egen del inte lagt
ner någon större tankemöda på att
fundera på hur bildningsbegreppet
ska förstås i de sammanhangen, vilket
mest bottnar i mina bristande kunska-
per när det kommer till genomföra-
nde av specialkurser.

Jag har tänkt mer på frågan när det
gäller de allmänna kurserna. Folk-
bildningen måste, menar jag, ge de
studerande både en bild av hur deras
omvärld ser ut, men också uppmärk-
samma bildningsprocessen, dvs. hur
deltagaren kan lotsas genom studierna
så att han/hon kan vidga de egna vy-
erna och få en tanke om hur man kan
analysera sin omvärld och lära sig hur
man genom systematiska studier kan
tackla ett givet ämnesområde.

Den här dubbla innebörden av sy-
nen på bildning har jag hämtat från
Bernt Gustavsson.

Det här sättet att tänka runt stu-
diernas uppläggning, kommer inte
runt kravet att folkhögskolan SKA
stå för något eget, som skiljer ut sig
från obligatoriets kurser, samtidigt
som våra deltagare ska få intyg där vi
garanterar avnämarna att deltagaren

har kunskaper motsvarande de som
uppnås i obligatoriet. Ingen lätt nöt
att knäcka!

Jag tycker att jag mött alldeles för
stor ängslighet när vi själva bedömer
vad som ska anses motsvara kursinne-
hållet i grundskola och gymnasium.

Så hur gör man? Innehållet i allmän
kurs ska kännetecknas av ämnes-
mässig bredd. Som jag ser det, kan
kursinnehållet indelas i tre kategorier:
färdighetsämnena (matte, svenska,
andra språk), orienteringsämnena och
praktiskt estetiska ämnena.

Graden av lärarstyrning varierar
starkt mellan dessa kategorier. I fär-
dighetsämnena finns oftast ett korrekt
sätt, och resten är fel. "What thinks
you? eller "what does you think?"
imponerar inte på någon framtida
arbetsgivare. Här måste en lärare hela
tiden finns med i bilden och visa hur
man uttrycker sig på ett korrekt sätt.

När det gäller orienteringsämnena är
frihetsgraderna större både när det
gäller val av ämnen som sådana och
också när det gäller upplägg och lä-
rarstyrning. Och mindre lärarstyrning
betyder också möjlighet till ökad del-
tagarstyrning.

Svensk historia kan studeras med
fokus på olika skeenden och tidsepo-
ker. Men det är också här viktigt med
kunniga lärare som kan peka på bety-
delsen av olika förhållanden.

Arne Helldén visade på att det är
historiskt signifikant att det socialde-
mokratiska partiet bildades år 1889
och att LO bildades först år 1898.
Det visar hur arbetarrörelsen priori-
terade mellan att vinna politiskt in-
flytande respektive att ena de fackliga
organisationerna i ett centralt för-
bund. Så den tidsmässiga skillnaden
spelade roll.

När vi kommer till de praktiskt este-
tiska ämnena har vi nått den del av
kursverksamheten där deltagarna har
en den största chansen att förverkliga
sina egna bildningsideal, att få gå loss
på förverkligandet av drömmar som
varit stäckade av omständigheterna.

Det kan gälla allt från slöjd, båt-
byggeri, keramik, vävning, stickning,
virkning och andra textila verksam-
hetsformer. Också här behövs förstås
handledning. Men här finns möjlighe-
ter att ge deltagaren fritt utlopp för

Sommarkurs på Stensund

sin kreativitet.

Så sammanfattningsvis är det viktigas-
te att bildningsbegreppet konkretise-
ras in i den praktiska vardagsverklig-
heten på skolorna.

Min syn är ett försök att hitta en
syntes mellan de formella anspråken
från avnämarna och den inneboende
förväntningen inifrån folkhögskolan
själv att leva upp till vår utbildnings-
forms historiska självsyn, den att ge
oss själva rollen att göra oss fria från
det obligatoriska utbildningssystemets
anspråk på att vi ska låta oss inordnas/
underordnas i snäva kunskapsideal.

**Gå med i
Folkhögskolans
Veteranförening!
Du behövs!!**

Ord & avsikt

Per-Ola Jansson

18 april avled Stina Oscarson, 49 år gammal. Hon hade under sitt liv varit både författare, journalist och teaterregissör. Därtill haft en utpräglad politisk framtoning.

Under senare år var hon ofta anlitad som moderator i kulturpolitiska debatter. Hon utvecklades från att i yngre dagar varit aktivistisk till att i demokratisk mening bli mer *deliberativ*, dvs. tron på att det är genom samtal som vi kan öka vår förståelse av andras tänkande, även om det tar emot.

Våren 2019 skrev Stina Oscarson en artikelserie i SvD, *Den polariserade debatten*, som rönt stor uppmärksamhet. Serien bestod inte av *intervjuer*, utan hon försökte *samtala* med sex "kontroversiella" personer: Katerina Janouch, Araia Ghirmani Sebhatu, Lars Vilks, Nina Rung, Yasri Khan och Chang Frick

Genom samtalen ville hon "leva sig in i" den andres sätt att se på världen. Dessa samtal skapade en livlig debatt om lämpligheten i att publicera åsikter som ligger "utanför normen". Många positiva röster, men bland intellektuella desto fler negativa till den typen av journalistik.

En i media intensivt uppmärksammas händelse är den moderering som hon gjorde i Kulturhuset 22 april 2024, när 10-årsminnet av Tintin-debatten uppmärksammades. Det handlade om hur stereotypiska beskrivningar skulle tillåtas finnas kvar i nytugåvor, eller helt enkelt skulle rensas ut ur Kulturhusets bibliotek.

Panelen bestod av Kvartals Ola Wong och statsvetaren och författaren Barakat Ghebrehawariat som inledare. Stina var mycket angelägen om att respektera alla deltagare i debatter eftersom en panel kan uppfattas som elitistisk.

När ordet blev fritt, använde sig två olika röster av ordet *neger*, det som idag i normerade sammanhang benämns med *n-ordet*. När ordet *neger* används första gången upplyser Barakat Ghebrehawariat, att han utsatts för rasism. Han har tagit mycket illa upp.

När ordet ännu en gång dyker upp lämnar han lokalen, trots att de två

deltagarna motiverar i sina inlägg varför de använder ordet *neger*.

En kvinnlig deltagare delger alla sin upprördhet över att n-ordet använts, hon kände sig otrygg.

Efteråt växer denna sammankomst till en skandal och blir en stor medie-händelse i vårt land. Kulturhusets chef får sig en åthutning av kulturborgarrådet (V), som uppträdde i rollen som Kulturhusets ägare. Rutinerna har ju brustit!

Framöver måste en "producent" närvara vid debatter i Kulturhuset när man kan befara att kontroversiella ämnen diskuteras. Uppenbart är att detta tillfälle utmålades till att bli ett *rasistiskt* möte.

Ansvarsfrågorna, kanske även av prestigeskäl, gjorde det inte möjligt för politik och kultur att hålla arm-längds avstånd mellan varandra. Ola Wong har i Kvartal publicerat påståenden om att Stina Oscarson blivit ljugen rakt upp i ansiktet huruvida kulturchef och borgarråd sinsemellan kommit fram till en gemensam beskrivning om hur "skandalen" på Kulturhuset skulle hanteras. De har uppenbarligen pratat sig samman.

Kulturhuset tvingas(?) be om ursäkt över ordvalet, men också för att Stina Oscarson inte borde ha modererat. Ola Wong och Barakat Ghebrehawariat borde inte suttit i samma panel!

Hela denna debatt i Kulturhuset framstår som en tragisk metafor över samtidens samtalsklimat. De stora världshändelserna till trots prioriteras globala miljökriser, pandemi, krig, demokratiernas dramatiska nedgång och stundande fall ofta bort när ordval uppträder som inte är politiskt korrekta.

Debatten på Kulturhuset handlar om canceling¹. Det handlar inte om att utbyta åsikter, utan att stoppa otillåtna sådana. Det framgår av kulturhusdebatten att resultatet kan ses som en rättegång med en misstänkt, men utan rättsprocess.

En dom kan utfärdas, en dom som inte går att överklaga men där människor kan straffas och bli av med jobb. Det räcker att du är misstänkt för att förklaras skyldig, du kommer inte kunna försvara dig.

För oss folkbildare framstår en hastig intervju med SD-s tungviktare Mattias Karlsson som särskilt intressant

Stina Oscarson

när denne delger Stina Oscarson sin syn på framförallt ABF-s roll i fördelningen av de offentliga bidragen till folkbildningen i Sverige (SvD 2023-06-03).

Stina Oscarson tilldelades både Stockholms stads och Bokmässans folkbildningsstipendium och Vuxen-skolans folkbildningspris 2021 som "årets folkbildare."

I en artikel 30 juni 2024 i SvD berör Stina O. folkbildningens uppgift i dagens Sverige så här:

Ty folkbildning handlar inte primärt om att erbjuda en plattform där frustrerade ungdomar ges möjlighet att kanalisera sin identitetsskapande aktivism, utan om fostran till medborgare i en demokrati. Det handlar om att genom att verka i strukturerade former lära sig ett ansvarstagande bortom det egna jaget. Om respekt för långsamheten och en förmåga att se kompromissens skönhet. Om erövrandet av insikten att det är principer, regler och intellektuell hederlighet som primärt bär upp demokratin. Inte klickbar åsiktsaktivism eller civil olydnad.

¹ Läs Håkan Lindgrens utmärkta essä *Cancelkultur finns inte-därför kan du inte försvara dig* i Skör demokrati.

Det öppna samhällets motkrafter i svensk offentlig debatt, kultur och forskning. Fri tanke 2022.

Bernt reser bort. Men kommer han hem?

Per-Ola Jansson

Bernt Gustavsson, folkhögskoleläraren som blev professor, är för många folkbildare en välkänd person. Han har sedan 1980-talet, både i sin forskning och i sin lärargärning ägnat sig åt frågor rörande bildning och dess avläggare folkbildning.

Han har föreläst på universitet, i departement, på folkhögskolor och i studieförbund. Vi kan även ta del av hans idéer i många böcker, artiklar och småskrifter. Han har skrivit om vilka möjligheter folkbildningen har att påverka individ och samhälle, både i Sverige och i främmande land.

Nu som pensionär fortsätter han framåtblickande att läsa och skriva; upptagen av att reda ut hur äldre begrepp om bildning kan utvecklas i en värld i dynamisk förändring.

I artikeln *Vad är romantik?* i nummer 5, 2024, sid. 8, av Folkhögskoleveteranen, nämner jag att Hegels filosofi påverkat Bernt Gustavsson i dennes bildningssyn.

Här samtalar jag med Bernt Gustavsson om hur Hegel med flera influerat honom i sin jakt på ett ständigt uppgraderat bildningsbegrepp.

PO: Jag vill börja med hur du tagit emot att din vän Carl-Göran Ekerwald gått bort, 101 år gammal?

BG: Jag har varit djupt berörd av Carl-Göran Ekerwalds författarskap sedan lång tid tillbaka. Han kom under många år till Marieborg då han presenterade årets nya bok. Han var ju enormt produktiv.

Nu när han gått bort funderar jag på att jag borde göra något med anknytning till hans kultursyn. Den var mycket mustig och oakademisk.

Han var en sann rabulist i Rabelais anda. Hans essäbok om *Diogenes lykta* berörde mig djupt, och den håller fortfarande, men alla hans böcker har berört mig.

Det är inte de stora pedagogerna som du skriver om, utan om de stora filosoferna när du strävar efter att utveckla fullödiga och användbara begrepp för hur bildning/folkbildning kan utvecklas.

Jag uppfattar att det är med hjälp av både den tyska filosofiska idealismen, dvs, Kant-Hegel, och hermeneutiken, med rötter hos Hans-Georg Gadamer (1900-2002) och Paul Ricoeur (1913-2005) du kommit fram till ett bildningsbegrepp som finns med i det mesta du skrivit om bildning. Hur kommer det sig att filosofi kommit att spela en så viktig roll för dig?

- Redan under min elevtid på Stensund grubblade jag över filosofin. Men i Uppsala fick jag lyssna på Konrad Marc-Wogau (1902-1991) och Ingemar Hedenius (1908-1982). Georg Henrik Von Wright (1916-2003) sa inte så mycket vid sina besök, han ritade bara en formel på tavlan. Sen var det klart! Sällan diskussioner efter det.

Hedenius kunde kläcka ur sig de mest horribla saker. Jag minns en debatt där Dostojevskij debatterades, denne stod inte särskilt högt i kurs. Det satte sina spår. Men *utilitarismens* grundtankar var nödvändig att läsa in sig på.

Hedenius radikalism tilltalade mig mer än vad teologernas utsagor gjorde i frågan om tro och vetande. Men det som jag var ute efter var den filosofiska *existentialismen*. Den som i Uppsala inte ansågs som rumsren filosofi, men det var just den eleverna på Marieborg var ute efter, liksom jag själv.

När jag började läsa idéhistoria i Göteborg, efter att jag undervisat på Marieborg 5-6 år, fick jag i mig det som kallas för den *kontinentala* filosofin. Där var Sven-Eric Liedman (1939-) professor, den vittberömda uttolkaren av Hegel (1707-1831) och Marx (1818-1883).

Jag hade ju proppats full med ang-

Sven-Eric Liedman

losaxisk filosofi i Uppsala, men när jag läste historia där blev det ändå en hel del Hegel och Marx. Jag var ju i Uppsala under "68-åren!"

Vad var det som lockade dig med Liedman? Du har väl alltid haft en upprorsflagga hissad? Men det kanske inte har så mycket med socialism att skaffa? Liedman har väl närmast en änglalik framtoning?

- Javisst har han det. Men jag har haft mycket besvär med mitt hetsiga humör, jag tänder till och blir så förbannad. Jag har en Rabelais i mig, det kan man nog säga.

Jag visste ju att Liedman var den mest påläste och kunnigaste i Sverige när det gäller marxism. Under uppsalatiden deltog jag i en sorts studiecirkelverksamhet med ett gäng statsvetare som ägnade sig åt vetenskapsteori. Det blev en hel del marxism även där vid sidan om Popper och Kuhn. Den samvaron har jag haft stor glädje och nytta av både under min tid på Marieborg, men även under doktorandtiden i Göteborg.

Liedman var hälsosam för mig. Han lärde mig att resonera utan att bli rasande över åsikter jag inte gillade. Via honom anträdde jag vägen som ledde från Kant (1724-1804) till Hegel. Nu började min syn på marxismen vidgas.

Det finns en strömning som går via den unge Marx till en mer "vetenskaplig", den som knyter an till Althusser (1918-1990). De två fanns där hela tiden, men jag tyckte det ändå blev för ensidigt.

Hur gick det till när du valde ditt avhandlingsämne?

- När jag valde att ägna mig åt den

svenska arbetarrörelsens syn på bildning, som forskningsämne, tvingades jag leta efter empiriska exempel.

Det tog lång tid för mig att leta fram exempel tills Liedman frågade mig: *Ska man behöva tala om för dig vad du ska ta för exempel? Du jobbar ju i en sådan tradition! Välj den!* Så rätt han hade!

Jag började gräva i Ellen Key, Oscar Olsson, Rickard Sandler och Arthur Engberg med flera. Men det var ingen enkel väg. Det blev många kringelkrokar men resulterade i min avhandling *Bildningens väg. Tre bildningsideal i svensk arbetarrörelse 1880-1930*.

Blev det inget postmodernistiskt seminarium i Göteborg?

- Jo *postmodernismen* blev en centralpunkt och ett högsta mode. Jag var inte direkt med i det sammanhanget. Jag hade en kamrat som gick med Jaques Derrida (1930-2004) i bakfickan. Men det blev inte min grej.

Seminarier leddes av några psykologer. Det blev inte så "stort". Jürgen Habermas (1929-) stod emot. Han var oändligt populär. Jag fick alla de strömningarna i mig, men kunde ändå bilda mig en alldeles egen uppfattning. Habermas *livsvärld* och *systemvärld* var fruktbart som perspektiv. Liedman uppskattade Habermas helt och hållet.

Hur kom du fram till Ricoeur? Vad står han för?

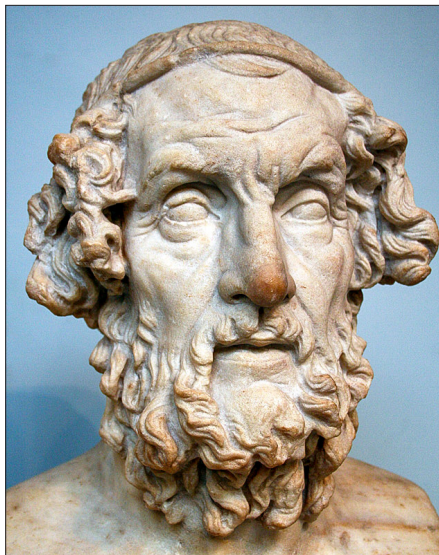
- När jag läst Gadamer och sett hur han utvecklade bildningsbegreppet på ett levande och originellt sätt var det ändå något som fattades. Hos Paul Ricoeur betonades värdet av förklaringar, universellt medborgarskap och humanism, men med en kritisk blick.

Jag träffade honom en gång hemma hos Peter Kemp i Köpenhamn och mötte en mycket vänlig och vidsynt person. Hans böcker är som uppenbarheter i sin klarhet. Tag bara titeln på en av hans böcker: *Jag själv som den andre*.

Vad upptar dig nu?

- I bildningsfrågan håller jag på med *Odyssén*. Jag är fascinerad av det stora temat i den, det som kan kallas *utfärd och hemkomst*. Jag ser det som en lysande metafor för bildningsprocessen både för individen och den övergripande samhällsutvecklingen.

Jag har snuddat vid den tidigare, men nu försöker jag utveckla den tillsammans med Hegel och en djupdykning i *Andens fenomenologi*.

Homeros

Låt oss ta tag i Hegel! Hur använder du dig av denne fullblodsidealist?

- Det handlar om att den klassiska traditionen, den från Platon till Hegel, är levande för mig. Den finns i alla de filosofier som är aktuella idag. Man kan inte skaka av sig dem.

Hegel är syntetiker, han för samman olika strömningar, till det som man kan kalla för den *absoluta kunskapen*, eller mera troligt som *den oändliga frågan*. Den senare innebär att det hela tiden krävs nya sanningar beroende av mänsklighetens ständiga utveckling.

Man kan säga att utvecklingen för Hegel är *ontologisk*, inte främst *epistemologisk*, eller kunskapsfilosofisk. Det handlar alltså om *varat*. Det är genom det historiska som sanningen framträder. Tyskans *Geist* och vår *Ande* är lätta att missförstå, rentav se som löjliga, i vår sekulariserade tid. Men *Geist* handlar om mänsklighetens, eller civilisationens, ständiga utveckling.

I den finns den dynamiska kraft, geisten, som verkar som en Geysir, kanske man kan uttrycka det. Kraften kommer från det historiska djupet och bär mänsklighetens samlade erfarenheter och kunskaper som blommar ut, eller sprutar ut (!) när mänsklighetens samlade *medvetande* blir medvetet om sitt själv.

En självkänedom som omfattar allt som är verkligt och resulterar i en total kunskap och en total frihet.

Jag börjar ana att Hegel, sedan Marx, är fångna i den historiska utvecklingen, den som är obönhörlig!

Kommer historien att kasta ut oss i en total frihet vid resans slut? Eller tvingas vi vid resans slut leva i en absolut stillhet, i en utopi?

- Om du tänker på Andrea Wulfs *Fantastiska rebeller- de första romantikerna*, boken om romantiken i Jena som är en del av romantikens blomning.

Där finns Hegel och skapar ett nytt tänkande med rötter hos Herakleitos, allting rör sig, vi lever i en ständigt föränderlig värld. Kan det vara så att vårt tänkande är i färd med att utvecklas genom historien?

Frågan blir då om det finns ett slut på det; kommer vi att nå den absoluta kunskapen, eller befinner vi oss i en oändlig process? Här ligger den dubbla betydelsen för begreppet bildning och dess utveckling.

Vad har modern vetenskap att tacka Hegel för?

- Naturvetenskapen går sin egen väg. Den har inget att tacka Hegel för, men det har kultur- och samhällsvetenskaperna. Hans objekt är människans vandring genom historien.

Om jag är ute efter något, som nu när det gäller bildningsbegreppets utveckling, så kommer *Andens fenomenologi* till användning som jag påpekar nyss. Här finns också den berömda tredelade dialektiken med, förstås.

Motsättningar som resulterar i en syntes som i det berömda exemplet när den absoluta kungamakten raseras i den franska revolutionen men bevaras som en syntes i det nya Europa som växer fram efter Wienkongressen 1815.

Vilken betydelse har han då för dig när du vill arbeta vidare med bildningsbegreppet?

- Han är en utgångspunkt för *utfärd och hemkomst*, den metafor som Gadamer övertar och omtolkar från Homeros, Aristoteles och Hegel. Här finns det begrepp för bildning som jag söker komma åt med hjälp av den europeiska bildningsromanen, den som bär den centrala tanken om *utfärd och hemkomst*.

I en pågående studiecirkel som äger rum i Sveriges äldsta bokhandel, den i Söderköping, leder jag en klassikerseerie. I samband med innehållet tangerar vi debatten om kanon, eller inte.

Det som återstår att se är om cirkeln har ett slut, eller utgör en oändlig process? Med anspelning på rubrikens fråga återstår att se om du och din besättning när natten går hän, och dagen gryr, ni måste segla ständigt?

Rickard Sandler

Jörgen Håkansson

Rickard Sandler familjebakgrund och uppväxtmiljö kom i hög grad att forma hans personlighetsutveckling. Med fadern som lärare och grundare av Hola folkhögskola plånades gränsen mellan hem och skola ut. Född 1884 fostrades han tillsammans med fyra yngre syskon. Två av dessa skulle bli verksamma inom folkhögskolan.

Synnerligen studiebegåvad gick han från folkskolan till Härnösands läroverk, Norrlands äldsta. Småstaden, "Norrlands Athen" med många skolor, tillika stifts- och residensstad, präglades av konservatism och religiositet.

Staden låg mitt emellan det större och radikalare Sundsvall i söder och Ådalen i norr. Här blev Rickard skolkamrat med Ludvig Nordström och Manfred Björkqvist, alla tre med tiden välkända män.

Genom sin begåvning och intellektuella briljans räknades Rickard snart till gymnasiets inofficiella elitkår. Han bekände på ålderns höst att han i unga år varit inspirerad av Krapotkin och anarkismen. Redan nu visade han talang för musik.

Efter studentexamen 1901 med utmärkta betyg, var det givet att han skulle fortsätta studera vid Uppsala universitet med sikte på en fil kand-examen.

Han fick åter Ludvig Nordström till studiekamrat och senare radikala ungdomar som Ture Nerman, Ivar Vennerström och Erik Hedén.

Under Uppsalatiden hade han inga andra planer än att i framtiden bli folkhögskollärare och gå i faderns fotspår. Rickard blev här allt mer politiskt medveten och undgick inte att konstatera vilken jäsningstid Sverige var inne i med växande politiska och sociala motsättningar.

Inte minst 1901 års härordning blev häftigt omstridd och gav starka impulser till antimilitarism främst inom arbetarrörelsen. I Uppsala gick han med i Laboremus och blev socialdemokrat. 1905 avlade han fil kand-examen och 1911 fil lic-examen i Göteborg.

Folkhögskollärare

Nu hägrade uppgiften som folkhögskollärare. När han vände hem efter Uppsalatiden hade han redan under några kortare perioder undervisat på Hola.

Hans första egentliga tjänst hade varit ett sommarvikariat på Tärna folkhögskola i Västmanland. Här fanns den kände rektorn Teodor Holmberg, påtagligt konservativ. Trots detta uppskattade han Rickard och uppmanade honom att fortsätta som folkhögskollärare.

Hösten 1905 anställdes Rickard tillsammans med en ung socialistisk lärare, Einar Fröberg, vid Hola folkhögskola. Detta skulle påverka folkhögskolans ställning och anseende i bygden, framför allt i borgerliga kretsar.

Två unga socialistiska lärare och en liberal rektor! Ja, det skulle börja mullra... Men Rickard hävdade att både han och Einar var angelägna att dra en klar gräns mellan politiska åsikter och undervisning.

Han ansåg att folkhögskollärarens uppgift är ett **kall**. Samma år engagerades också en kvinnlig lärare, Maria Lindberg, på Hola. Hon kom några år senare bli Rickards fru.

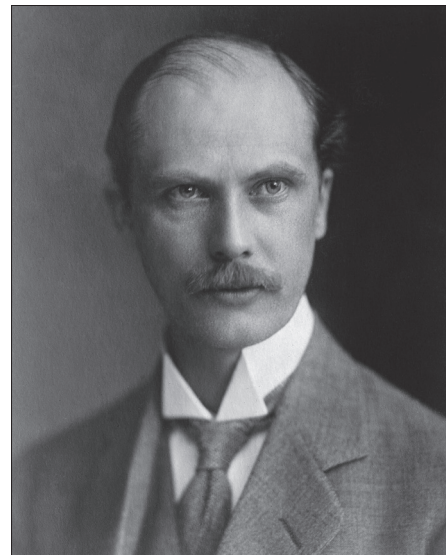
På försommaren 1906 blev Rickard inkallad att göra värnplikt vid Väster-norrlands regemente i Sollefteå läger. Ryktet om den unge folkhögskollärarens politiska åsikter hade spritt sig bland befälet.

De fick vatten på sin kvarn när det blev känt att han delat ut antimilitaristiska flygblad "Kamrat i vapenrock" i lägret. Regementets officerare gick i taket över denna agitation.

Rickard kallades till majorsförhör. Följden blev att hela regementet beordrades till uppställning. Stående framför truppen fick beväringssman 274 Sandler åhöra en ordentlig straffpredikan och uppläxning av löjtnant Falk.

Därefter kommenderades beväringen till latrintömning på fritid

Det var således en blivande statsminister och utrikesminister, som den aningslösa löjtnant Falk behandlade på detta sätt. Men också regements-

Rickard Sandler

Wikimedia Commons

chefen reagerade över händelsen.

Ett brev till Härnösands-Posten publicerades. Rubriken lydde: "Folkhögskollärare – socialistagitator". Det var faderns Hola och folkhögskoleiden man ville åt. Mot denna bakgrund och på faderns inrådan begärde Rickard avsked från skolan. Genom denna strid blev Rickard Sandler allmänt känd i landet.

Nu uppstod även, hör och häpna, en livlig debatt i svensk press kring frågan om folkhögskollärares rätt att hysa politiska åsikter. Det blev en olycklig start och en vändpunkt för folkhögskolläraren Rickard Sandler.

Till Brunnsvik

Efter flytten från Hola började en intensiv period med politik och folkbildning. Hans hjärtefråga inom politiken blev att driva och påverka socialdemokratins förhållande till folkbildningen.

I ett uppmärksammat tal på ungdomsförbundets kongress 1907 uppmanade han arbetarungdom att söka sig till folkhögskolan. Nu var han på barrikaderna.

Frågan hade fått aktualitet sedan Brunnsviks folkhögskola på samma sätt som Hola berövats sina offentliga anslag. Även Brunnsvik beskyldes för att vara en "socialistisk pesthärd".

Detta trots att syftet från början var att ge medborgerlig bildning åt främst bondeungdom från Bergslagen och Dalarna.

Rektor Alf Ahlberg har framhållit att tack vare sina motståndare blev Brunnsvik något helt annat än vad man tänkt sig. Till denna omstridda skola kom Rickard tillsammans med

fru Maria 1909 mitt under den mäktiga och högljudda kritiken.

Här skulle han formellt kvarstå i skolans tjänst till 1926. Under denna period hade han mängder av andra uppdrag. Men tiden som lärare skulle för honom alltid framstå som hans lyckligaste tid.

Här ger han uttryck för sin lovsång: *"Intet arbete är tacksammare än folkhögskollärares, intet arbete kan med detta förliknas i avseende av glädje det bereder utövaren. Ty att söka sanningen, det är det näst högsta, men det högsta är att sprida sanningen, sprida den till folkets breda lager, där den så väl behöves, om vi över huvud skola tänka oss nå fram till ett bättre samhälle"*.

På flera sätt var Sandler pedagogiskt nydanande. Han avskaffade elevernas mekaniska antecknade under lektionerna. Referenter valdes, som vid kommande undervisningstillfälle fick redovisa vad man tidigare behandlat och möta kamraternas erinringar och reflexioner.

Studiecirkeln var en utbildningsform han särskilt omhuldade utifrån "dess fader" Oskar Olsson. Den utvecklades till rollspel. Då man t.ex. studerade det parlamentariska systemet bildade man partier och valde riksdag, som tillsatte regering och utskott. Cirkeldeltagarnas egna initiativ borgade för engagemang och framgång.

Folkbildningens kraft

Sandler kom att verka för ett engagerat folkbildningsarbete på brett plan. Folkbildningen skulle röja väg till det hägrande målet och bli en fjärde gren inom arbetarrörelsen vid sidan av den politiska, fackliga och kooperativa.

"Någon social förbättring kan inte ske utan en intensiv folkbildning. Socialdemokratin måste bli ett kulturparti. Arbetarna måste uppstiga från produktionsmänniska till kultur-människa".

I en atmosfär av optimism och framtidstro fick han ungdomsförbun-

Brunnsviks folkhögskola

dets kongress att även besluta om att starta en kampanj mot smuts- och kolportagelitteratur, liksom pornografiska "sedesskildringar".

Man kan fastslå att Sinders folkbildargärning kröntes 1912 när han tog initiativ till det som blev Arbetarnas bildningsförbund, ABF. En pådrivande omständighet var de möjligheter till statligt stöd, som nu erbjudit sig.

Riktlinjerna hade naturligtvis dragits upp av honom själv. Detta skedde vid ett sommartal på Brunnsvik. I oktober stadfästes grundandet av ABF med anslutna organisationer, tillsammans c:a 300 000 medlemmar.

Ledningen bestod av ett representeringskap och en centralbyrå förlagd till Brunnsvik. Sandler blev studieledare och expeditjonsbiträde hustru Maria. Arbetet skedde helt ideellt. ABF skulle bl.a. vara en **agitator**, som inom arbetarklassen väcker slumrande bildningshåg och skapar medvetande om att högre människovärde är högre kultur.

Skutan var sjösatt och seglatsen kunde börja på stormigt hav. Den blev både motig och svår.

Det var hårt slit för Sandler och instruktören Yngve Hugo när de på resor under veckosluten talade och agiterade för bildningsverksamheten och hur studiecirkel skulle fungera.

Det kunde vara två föredrag på lördagen plus samkväm och upp till fem föreläsningar under söndagen. I nästan tjugo år, 1919-38, var Rickard Sandler ABF:s ordförande.

Kulturvännen

Sandler fick 1923 tack vare sitt ordförandeskap i ABF kännedom om att bankmannen och konstsamlaren Ernst Thiel kommit på obestånd och ville avyttra sin stora konstsamling i sin

magnifika villa Thiel på Djurgården.

Sandler agerade snabbt för att behålla hela den unika samlingen i svensk ägo, till större delen inhemsk konst. Regeringen fattade, efter viss turbulens, behövliga beslut och affären var i hamn.

Staten hade tack vare detta gjort, inte endast en god affär, utan framför allt en betydande kulturpolitisk insats. Allmänheten kan tack vare detta bese den förnämliga samlingen.

Besöker du en vacker vårdag den Thielska villan och sedan gör en promenad i omgivningen, får du inte bara en minnesvärd konststund utan också en älsklig naturupplevelse. Ge också Rickard Sandler en tanke.

När Sveriges körförbund bildades 1925 blev Sandler dess första ordförande. Hans aktiva musikintresse var väl omvittnat. Målet var att "inom folkets breda lager verka för en högre sångkultur, byggd på den blandade körsångens grund".

Ett slagkraftigt och uppmärksammat sätt att bli känt fick det nybildade förbundet genom de storslagna sångfester man anordnade med flera tusen sångare. Flera sådana rikssångfester skedde på Olympiastadion i Stockholm. Dessa väldiga arrangemang hade sin massverkan, de blev mer kvantitet än kvalitet, men uppmuntrade körintresset i landet.

En stor händelse i svenskt kulturliv blev invigningen av Stockholms konserthus 1926. Sandler invignings-talade och betonade att konsertliv inte är detsamma som musikkultur. Han varnade för ett brett folkligt musikutövande.

Själva var han en skicklig, delvis självlärd, violinist. Vid sidan av musiken fängslades han av litteratur, konst,

Fortsätt. sid 10

Rickard Sandler

Jörgen Håkansson

teater. Mångfalden av intressen var frapperande.

Hans folkpedagogiska mål var att främja jämlikheten för att trygga de icke-privilegierades rätt till bildning och kultur.

Politikern

Avslutningsvis några rader om ett par spektakulära händelser i Rickards Sanders politiska liv, då han återigen stod på barrikaderna!

Efter Brantings död 1925 utnämndes Rickard Sandler, 41 år till statsminister. Hans tid som regeringschef blev kort. En kontrovers 1926 med oppositionen kom att gälla arbetslöshetsdirektivens tolkning. En gruvkonflikt i Stripa kom att göra

stridsfrågan akut. Skulle arbetslöshet på grund av konflikt regelmässigt utesluta arbetslöshetsunderstöd?

Regeringen Sandler ställde kabinetsfråga och förlorade. I detta sammanhang fällde han de ofta citerade orden: *"Det är bättre att denna regering faller, än att regeringsmakten lämnas att förfalla"*.

Från 1932 till december 1939 var Sandler utrikesminister i Per Albin Hanssons regeringar. Inför Sovjetunionens anfall på Finland ville Sandler att Sverige med militär trupp skulle skydda det demilitariserade Åland mot en eventuell sovjetisk invasion. Eftersom resten av regeringen hade en annan åsikt lämnade Sandler sin taburett.

Med sin politiska lidelse och kapacitet, sin intellektuella briljans var Rickard Sandler under mer än ett

halvt sekel en central gestalt i svenskt samhällsliv.

Hans rika gärning som folkbildare från tidig ungdom till ålderns höst förtjänar uppskattning och beundran. Rickard Sandler avled 1964.

Jörgen Håkansson

Född i Glasrikets Orrefors. Elev på Grimslov 1953, även på Malungs fhs.

Lärare på Gripsholms fhs 1971, sedermera på ett antal andra folkhögskolor.

Medlem i Veteranföreningen 2003, styrelseledamot 2005 - 2019.

Engagerad i redaktionskommittén och arbetsgruppen för regionala träffar i Hjälmars-Östgötadistriktet.

Numera njutande sitt otium.

En mattants/köksbiträdes betraktelse

Carina Rehn

I redaktionens flöde på Fakebook snubblade vi över en betraktelse kring folkhögskolans betydelse, skriven av Carina, mångårig medarbetare i köket på Hellidens folkhögskola.

Med skribentens tillåtelse återger vi här hennes betraktelse för Veteranens läsare.

Huvudbyggnaden "Slottet" på Helliden

I en tid när skolans traditionella system inte alltid lyckas möta allas behov, blir folkhögskolan en fristad för de som kanske inte passar in i andra av samhällets ramar.

Många unga människor, som kanske dragit sig undan från andra skolor, hittar sin plats här. Och det är här de börjar tro på sig själva igen, hittar sin passion och ser möjligheter där de tidigare såg hinder.

Folkhögskolan har en unik förmåga att förändra liv. Jag har fått se det på rätt nära håll under mina ca 14 år på en folkhögskola - och då har jag bara jobbat i köket på Hellidens Folkhögskola i Tidaholm.

Det är som en plats där människor hittar tillbaka till sig själva, där även

trasiga själar får utrymme att läka och växa. Här handlar det inte om betyg eller snabba resultat, utan om att ge varje individ den tid och det stöd de behöver för att utvecklas i sin egen takt.

Många har kommit hit, en del osäkra på sig själva och sin plats i världen, och har gått härifrån som den bästa versionen av sig själva.

Folkhögskolan är mer än bara en skola - det är en gemenskap där vi lär oss av varandra, där vi bygger relationer som i många fall varar livet ut.

Här finns plats för både de som vill utveckla sina intellekt och de som vill hitta en ny väg framåt, oavsett bakgrund. Det är en plats där kreativitet, mod och självförtroende får blomma.

Vår nya regering borde förstå att folkhögskolan inte bara är en utbildning - det är en chans att ge människor ett nytt hopp.

För oss som har sett hur den här typen av skola förändrar liv, är det tydligt att nedskärningar och minskade resurser inte bara handlar om siffror på ett papper, utan om människors framtid.

Om vi inte värnar om våra folkhögskolor, riskerar vi att stänga dörren för så många som behöver den här platsen för att växa, hitta sitt kall och bygga en framtid.

Så, låt oss ge folkhögskolorna det stöd de förtjänar - för i dem finns en värld av möjligheter för dem som behöver den allra mest.

I nästa nummer:

- Ev nyheter i regeringens höstbudget.
- Om Gustav Fridolin m. fleras studie kring Allmän kurs-deltagares uppfattning om sina studier i relation till omvärldens uppfattning.
- Kalle Klirr och sikfesterna på Stensund.
- Recension av två böcker som utspelar sig i kända folkhögskolemiljöer.

Uppför hoppbacken på motorcykel

Urban Lundin

Jag räknar med att de allra flesta av Veteranens läsare stött på någon eller några kufiska deltagare, som innan inträdet på folkhögskolan haft trassliga liv. Ni vet, den där som inte kom i tid, var tillbakadragen och ovillig att kommunicera med omgivningen, och som till och med kammade ner håret i pannan för att slippa se andra i ögonen.

Och var det inte ofta nog samma person som innan läsåret var slut hade klippt luggen, frimodigt mötte andras blick, och som briljerade med udda kunskaper i klassrummet, och slutade på skolan med högsta omdöme? Jo, det var det! Folkhögskolemagin!

Själv passade jag under åren som ung vuxen i stora delar in på beskrivningen av en svårtillgänglig kuf. Men jag tog en något annan väg för att så småningom "bli som folk".

I mitten på 60-talet anställdes jag 18 år gammal som lärare på högsta-diet i Arvidsjaur. Det var på den tiden då lärarbristen i Norrbottens inland var så stor att det räckte om man hjälpligt kunde stava sitt namn rätt för att få en anställning som lärare. Det kunde jag.

Och efter två lyckade år som högsta-dielärare var jag på god väg att räta upp min tillvaro. Så jag hoppade över steget som deltagare på folkhögskola, och gick istället direkt in som lärare på Marieborgs folkhögskola efter några kringelikrokar som volontär i Israel (där min tidigare bild av Israel som det förlovade landet byttes till bilden av Israel som det förlorade landet), och några års pluggande på högskolenivå.

Men dessförinnan var vägen vinglig och kantad av diverse stolligheter. Jag har redan delgett Veteranens läsare några av äventyren med häst och båt, och nu står min motorcykel, en Monark Blå Stinget, i centrum för händelserna.

För ett par år sedan uppmärksammades Paglastadion i Boden, där SM i längdskidåkning gick av stapeln. Det var ingen större glans över stadion under mina sena tonår, men där fanns en hoppbacke, byggd i trä.

- Borde man inte kunna köra uppför backen? undrade min ibland gränslösa kompis. Hans eget svar var: ja, det går.

Vid själva uthoppet fanns en höjdskillnad på ett par meter ner till fast mark. Med hjälp av några rejäla plankor, baxade vi upp motorcykeln och riktade in den mot träställningens topp. Elia himmelsfärd skulle förblekna inför vårt uppstigande till de himmelska höjderna.

Backen var brant, så vi insåg att risken för att hojen skulle stegra sig och att föraren skulle ramla baklänges var uppenbar. Så det gällde att sitta halvvägs uppe på tanken, och luta sig så långt framåt att man nästan kunde luta hakan mot motorcykelns framlykta.

Som hojens ägare fick jag privilegiet att köra först. Så, i med växeln, full gas och så släppa kopplingen. Det funkade! Men jag hade inte gett riktigt full gas, så halvvägs uppe orkade inte motorcykeln längre. Det blev motorstopp, så det var bara lägga ikull sig på sidan.

Hur fan skulle jag ta mig ner igen? Kompisen slöt upp och så hasade vi på rumpen med motorcykeln "i famnen" tills vi var nere vid uthoppet.

Upp på hästen igen! Nu var det väl ändå själva den! De här gången gav jag absolut full gas och drog iväg. Och nu kom jag upp. Kompisen stod uppe på plattformen där backhopparna började sina färder i motsatt riktning.

Han greppade tag i styret, när framhjulet hade nått ända upp, och så var hela hojen uppe. Segern var vår, segern var vår, vi hade vunnit, segern var vår!

Nu var det dags för ombytta roller. Efter hasandet nerför klev kompisen upp på hojen. Han var betydligt lättare än jag, så pass mycket lättare att han inte behövde någon hjälpande hand de sista metrarna.

Istället fortsatte han på bakhjulet och smackade rakt in i det räck som omgav plattformen. Framhjulet fastnade mellan översta och näst översta plankan. Hela ställningen gungade till. Vi gladdes gemensamt åt att räck-
et var så pass stabilt att han slapp det fria fallet på ställningens baksida.

AI-genererad illustration

Min Blå Stinget var till fortsatt glädje för mig, tills den dag då växellådan skar ihop, och jag var tvungen att parkera den för gott.

Men jag har haft fler motorcyklar. De äventyr de jag upplevde tillsammans med dem, tänkt jag dock bespara Veteranens läsare från.

Urban Lundin

Folkhögskolelärare sedan 1973. F.d.rektor på Marieborgs och Åsa folkhögskolor. Metodiklektor f-linjen 1982-1985. Medarbetare Tandemprojektet Tanzania 1991-1995

Gamla nummer av Folkhögskoleveteranen

Folkhögskolans Veteranförening

**FOLKHÖGSKOLE-
VETERANEN**

För en allmän medborgerlig bildning

Tidskrift utgiven av Folkhögskolans Veteranförening

Folkhögskoleveteranen är föreningens medlemstidskrift. Den utkommer med 4-5 nummer/år, och ingår så klart i medlemsavgiften.

Huvudsakligen är det föreningens egna medlemmar som skriver i tidsningen, men vi tar glädjigen emot bidrag från skribenter utanför föreningen.

Tidsningen kan Du läsa [här](#).

Redaktionskommittén består av tre personer.

Christer Åker
För-Öla Jönsson
urban.lundin@folkbildning.se
072-522 72 32

Skribent, korrektur och layout, mediering, skribent
Tommy Fogelberg
tommy.fogelberg@folkbildning.se
070-941 11 67

Layout, mediering, skribent
Tommy Fogelberg
tommy.fogelberg@folkbildning.se
070-941 11 67

Du som läser det här numret av Folkhögskoleveteranen, är kanske intresserad av tidigare nummer av tidsningen.

På Veteranföreningens hemsida - http://vetfolk.dinstudio.se/page_149.html - finns de senaste årgångarna lätt tillgängliga, och äldre årgångar finns tillgängliga i ett arkiv.

Kåseriet.

Kund eller Medborgare?

Ingegerd Axelsson Le Douaron

I min bostadsrättsförening på Kungsholmen i Stockholm träffas en kväll några frivilliga aktiva.

Samtliga i gruppen är över 50 år, medan de unga, som är många i föreningen, stannar hemma och tar hand om jobb och barn. Vi samtalar om gemensamma angelägenheter som avfallssortering, cykelstöld, ordningsproblem och ensamhet - och samlar på oss förslag.

Så frågar en deltagare med bakgrund som politiker i Centerpartiet. Varför lär sig inte unga att tänka i 'vi'? Vart tog ansvaret som medborgare vägen?

I mitten av 1990-talet var jag styrelseledamot i SFHL. 1997 fick jag gå på Nordiska folkhögskolan i Genève för att under några veckor följa ILO's årliga kongress där representanter för arbetsgivare, regeringar och arbetstagar från hela världen träffas för att göra upp om gemensamma regler i arbetslivet. Det var så spännande.

Då hade den nyliberala ordningen börjat få fast fäste i världen. Och det märktes. Det var inte längre samarbetet, inte längre gemensamma överenskommelser, utan marknaden och den fria konkurrensen som skulle lösa alla problem med omfattande avregleringar och privatiseringar.

Arbetsgiversidan anföll segervisst den gamla ordningen, ofta med stöd från regeringar, i syfte att skaffa sig större

handlingsfrihet och tjäna mer pengar. Medborgaren skulle bli kund.

Nu delas mänskligheten in i vinnare och förlorare, skrev jag när jag kom hem i en artikel i SFHL:s tidskrift.

Därmed tilläts extremismen sprida sina ogräsfrön. Människor som blir förlorare tappar tilliten till det demokratiska samhället. Det har dröjt några år. Men nu är de extrema högerkrafterna på väg att etablera sig, på alldeles för många håll i världen.

Och vad händer med politiken? De politiska partierna i Sverige har blivit alltmer beroende av att kunna sälja sin politik på en marknad. Politiken måste leverera, heter det. Snabba svar på ofta komplicerade problem. Inför strategiska beslut frågar man sig vad som är säljbart, inte vad som fungerar för framtiden.

Inte sällan handlar politiska förslag om att hantera problem som uppstått p.g.a. marknadsiseringen, som att lappa och laga. Möjligtvis impopulära men kanske ändå nödvändiga svar på framtida utmaningar får anstå.

Den politiker som lyckas ta sig fram till makten är den som är bra på att sälja sig själv. Det behöver inte alltid vara den som bäst kan bidra till en positiv utveckling i ett land, tvärtom.

Valet av Donald Trump som president i USA får tjäna som både pinnsamt och förhoppningsvis avskräckande exempel. Demokratin kräver en

bildad befolkning.

Vi behöver bildning och folkbildning konstaterar idéhistorikern Sven-Eric Liedman i ett antal artiklar i DN. Jag instämmer, folkbildningen behövs i det här läget, mer än någonsin.

I kampen för överlevnad får inte studieförbund och folkhögskolor tappa sitt demokratiska uppdrag varken på hemmaplan eller internationellt.

Vi människor måste få möjlighet att både försvara och utveckla samtalet, demokratin och det gemensamma ansvaret.

Tillsammans kan vi skapa en alldeles nödvändig motståndskraft emot den högerextremism, som sluter en cirkel där alltför blir förlorare, där människan i slutänden blir varken kund eller medborgare, utan undersåte. I den kampen blir vi äldre med våra erfarenheter så viktiga, tänker jag.

Därför är folkbildningen, som vi här i Norden definierar den, möjligen en av de viktigaste motmedlen som filosofen Åsa Wikforss med flera efterlyser.

Ingegerd Axelsson Le Douaron

Arbetat som folkhögskollärare. Varit handläggare på Folkbildningsrådet, och bla kommunikatör på Rörelsefolkhögskolornas Intresseorganisation.

Varit gruppleddare för Miljöpartiet i Utbildningsnämnden i Stockholms stad. Bor i Stockholm.

